3.3.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys (HE 15/2021 vp) eduskunnalle laiksi tartuntatautilain 16 ja 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt MaRalta lausuntoa hallituksen esityksestä tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. MaRa lausuu kunnioittavasti seuraavan.

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi aluehallintovirastolla olevaa mahdollisuutta määrä pakollinen terveystarkastus siten, että päätös voi kohdistua yksittäiseen tai useampaan henkilöön. Aluehallintovirasto voisi määrätä Suomeen saapuvat matkustajat pakollisiin terveystarkastuksiin rajanylityspaikoilla, jos aluehallintovirasto katsoo tämän tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi välttämättömäksi.

Sääntelyssä ehdotetaan virkasuhteiselle kunnan tai sairaanhoitopiirin lääkärille mahdollisuus tehdä yksittäistä henkilöä koskeva päätös pakollisesta terveystarkastuksesta, jos se olisi välttämätöntä tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Lisäksi säädettäisiin yleisvaaralliseen tai valvottavaan tartuntatautiin sairastuneen tai perustellusti sairastuneeksi epäillyn ja näille taudeille altistuneen tai perustellusti altistuneeksi epäillyn velvollisuudesta antaa itseään koskevia tietoja asiaa selvittävälle terveydenhuollon ammattihenkilölle.

1. Terveysturvallisen matkailun avaaminen edellyttää ennustettavaa ja riskiperusteista lähestymistapaa

Koronapandemiatilanne on uuden koronavirusmuunnoksen takia keväällä 2021 pahentunut Suomessa. Myös ulkomailla tilanne on vielä vakava, mutta useissa Euroopan maissa rajoituksia on alettu epidemiatilanteen hellittäessä purkaa. Rokotekattavuuden lisääntymisen myötä myös kansainvälinen matkailu alkaa elpymään kesällä tai viimeistään syksyllä 2021. Suomen on oltava valmis heti vastaanottamaan kansainvälisiä matkailijoita, kun käänne positiiviseen tapahtuu.

MaRa pitää välttämättömänä, että Suomi valmistelee pikaisesti selkeän, ennakoitavan ja riskiperusteiseen lähestymistapaan perustuvan sääntelymallin terveysturvalliselle matkailulle. Ennustettavuus on tärkeää matkaa harkitseville matkailijoille, matkailualan yrityksille Suomessa ja Finnairille. Malli ei voi ruuhkauttaa maahantuloa maahantulopisteillä matkailijamäärien lisääntyessä tai aiheuttaa kohtuutonta kuormitusta terveydenhuollolle.

Ulkomaalaisten matkailijoiden osuus matkailun kokonaiskulutuksesta Suomessa oli arviolta noin 31 prosenttia eli 5,0 miljardia euroa vuonna 2019 (lähde: Tilastokeskus ja World Travel & Tourism Council 2020). Matkailu- ja ravintola-alan yritysten elpyminen koronakriisistä edellyttää, että kansainväliset matkailijat saadaan palaamaan Suomeen mahdollisimman nopeasti.

Finnair on vuosikymmenten aikana rakentanut Suomeen ulkomaanreittiverkoston, joka on merkittävästi parempi kuin monessa muussa vastaavankokoisessa maassa. Vaikka Suomi on syrjäinen EU – maa, Suomeen on erinomaiset lentoyhteydet ja Suomi on helposti kansainvälisten matkailijoiden saavutettavissa. Suomen hyvä kansainvälinen saavutettavuus perustuu Finnairin Aasia - strategian onnistumiseen. Suomen käyttöönottamasta matkailun terveysturvallisuusmallista riippuu myös se, saadaanko Finnairille ja Suomen kansainväliselle saavutettavuudelle elintärkeät lentoreitit Helsingin ja Aasian välillä pysymään Suomessa vai siirtyvätkö ne kilpaileviin Euroopan kaupunkeihin.

MaRa toteaa, että paras ratkaisu on, että EU:ssa saadaan keväällä 2021 aikaiseksi yhteiset terveysturvallisen matkailun käytännöt ja Suomi ryhtyy noudattamaan samaa käytäntöä kuin muut EU- maat. Siihen asti, kun yhteistä EU-linjaa ei ole, Suomen on laadittava kansallisesti selkeä ja ennakoitava malli, joka ei ole muita kilpailijamaita kireämpi.

2. Hallituksen esityksen ongelmat matkailun näkökulmasta

Hallituksen esityksen mukaan aluehallintovirastolla olisi oikeus määrätä matkustajat pakolliseen terveystarkastukseen maahantulopisteillä riippumatta siitä mistä maasta matkailija saapuu Suomeen. Terveystarkastuksiin voitaisiin määrätä matalan ilmaantuvuuden maista saapuvat ja korkean ilmaantuvuuden maista saapuvat matkailijat.

Aluehallintovirastolle esitetään käytännössä "avointa harkintavaltaa". MaRa pitää ehdotusta erittäin ongelmallisena, koska aluehallintoviraston harkintavaltaa ei sido objektiiviset ja täsmällisen kriteerit. Aluehallintovirasto voi konsultoida asiassa THL:ää tai muita viranomaisia tehdessään päätöksiä pakollisia terveystarkastuksista maahantulopisteillä, mutta tämä ei varmista ennakoitavuutta. Viranomaisen "vapaa" harkintavalta johtaisi matkailijoiden, matkailualan yritysten ja Finnairin näkökulmasta täysin mahdottomaan tilanteeseen.

Esityksessä ei määritellä tarkemmin, mitä maahantulopisteellä tehtävällä terveystarkastuksella tarkoitetaan ja onko esimerkiksi matkailijan lähtömaan ja negatiivisen testituloksen tarkistaminen jo terveystarkastus. **MaRan näkemyksen mukaan matkailijan mukana olevien dokumenttien tarkistaminen ei voi olla terveystarkastus.** Jos vain terveydenhuollon viranomaiset voisivat tarkistaa mukana olevia todistuksia, johtaisi tämä mahdottomaan tilanteeseen jo käytettävissä olevien resurssien näkökulmasta. Matkustajan mukana olevien dokumenttien perusteella voidaan arvioida tarve terveystarkastukselle.

Ongelmana esityksessä on myös se, että kukin aluehallintovirasto voisi tehdä päätöksiä omilla alueillaan, mikä voisi johtaa siihen, että aluehallintovirastot tekevät keskenään erilaisia päätöksiä matkailijoihin kohdistuvista terveystarkastuksista. Tämä romuttaisi ennustettavuuden täysin.

MaRa ei hyväksy ehdotettua sääntelyä, koska siinä ei määritellä etukäteen millä todistuksilla matkailija voi välttää terveystarkastukseen joutumisen. Jos matkailijalla on riittävän tuore negatiivinen covid-19 testitodistus, todistus sairastetusta taudista tai saadusta rokotuksesta (*jäljempänä terveystodistus*), tulee tämän vapauttaa matkailija pakollisesta terveystarkastuksesta maahantulopisteellä. Jos matkailijoilla ei ole ennen matkaa varmuutta siitä mikä merkitys esimerkiksi lähtömaan negatiiviselle testitodistukselle annetaan ja joutuuko hän todistuksesta huolimatta pakolliseen terveystarkastukseen, tämä vaikuttaa erittäin negatiivisesti Suomeen kohdistuvaan matkailun kysyntään.

Kun ehdotetussa sääntelyssä ei huomioida lähtömaan epidemiatilannetta ja matkustajan mukana olevia todistuksia, johtaa tämä siihen, että lentokentillä kaikki matkustajat voitaisiin aluehallintoviraston päätöksellä ohjata pakollisiin terveystarkastuksiin. Tämä ruuhkauttaisi pahoin HKI-Vantaan lentokentän ja monen muun pienemän lentokentän toiminnan reitti- ja tilauslentojen ja matkailijamäärien lisääntyessä. Yhdenkään lentokentän tilat eivät todennäköisesti riitä odotettavissa olevien matkailijamäärien terveystarkastusten toteuttamiseen.

Tilanne johtaisi myös terveydenhuollon kapasiteetin kannalta kestämättömään tilanteeseen, kun maahantulopisteillä tehtäviin terveystarkastuksiin jouduttaisiin siirtämään merkittävä määrä resursseja muualta terveydenhuollosta. Kun terveydenhuollon resursseja jouduttaisiin kohdentamaan ylimitoitetusti rajanylityspisteille, tämä vaarantaisi terveydenhuollon muiden tehtävien hoitamisen.

Ehdotuksen ongelmana on myös se, että matkustaja voitaisiin määrätä pakolliseen terveystarkastukseen myös matkansa aikana, vaikka hänellä olisi terveystodistus maahan saapuessaan. Aikaisempiin esityksiin verrattuna ehdotuksessa on kuitenkin se hyvä puoli, että aluehallintovirasto ei voi määrätä matkailijaa karanteeniin ennen Suomessa mahdollisesti tehtävää toista terveystarkastusta. Henkilön määräämisestä karanteeniin tai eristykseen ja sen edellytyksistä säädetään tartuntatautilain 60 ja 63 §:ssä.

3. Ennustettava ja riskiperusteinen malli terveysturvallisuuden varmistamiselle

MaRa katsoo, että ehdotusta tulee muokata niin, että valtioneuvosto määrittää lähtömaan ja matkustajakohtaisten kriteerien perusteella maahantulopisteillä tehtävien terveystarkastusten välttämättömyydestä. Aluehallintoviraston tulee noudattaa näitä kriteereitä tehdessään päätöksiä maahantulopisteellä tehtävistä terveystarkastuksista.

3.1 Maakohtainen kriteeristö perustuisi lähtömaan epidemiologisen tilanteen tarkasteluun

MaRa katsoo, että valtioneuvoston tulee etukäteen määrittää ne maat, josta saapuviin matkailijoihin voidaan kohdistaa terveysturvallisuustoimenpiteitä maahantulopisteillä. Maan mahdolliseen riskimaaluokitteluun vaikuttaisi Suomen ja ko. maan ilmaantuvuusluvut ja niiden erot sekä se onko lähtömaassa todettu koronavirusmuunnosten leviämistä. Jos esimerkiksi maan ilmaantuvuusluku on selvästi suurempi kuin Suomen tai ilmaantuvuusluku ylittää tietyn absoluuttisen kynnyksen, olisi maa mahdollista luokitella riskimaaksi, josta saapuviin matkailijoihin voitaisiin kohdistaa terveysturvallisuustoimia rajalla. Listaa riskimaista voitaisiin ja tulisi muuttaa määräajoin.

Rokotekattavuuden lisääntyessä myös maan rokotekattavuus tulisi huomioida arviota tehtäessä. Jos lähtömaassa on saavutettu riittävän korkea rokotekattavuus, kyseistä maasta tulisi olla mahdollista matkustaa vapaasti Suomeen matkustuskäytävämallilla-

3.2 Matkustajiin kohdistuva arvio riskimaista saapuville matkustajille

Jos matkustaja saapuu Suomeen riskimaasta tai saapuvien matkustajien lähtömaa on epäselvä, siirryttäisiin matkailijakohtaiseen arvioon terveystarkastuksen välttämättömyydestä.

MaRa katsoo, että matkustajaa ei voi määrätä maahantulopisteellä terveystarkastukseen, jos hänellä on todistus saadusta rokotteesta, todistus sairastetusta taudista tai riittävän tuore todistus negatiivisesta testituloksesta. Matkailija voi toimittaa todistuksen etukäteen tai hän esittää ne maahantulopisteellä virkailijalle.

Riskimaista saapuviin matkustajiin kohdistuvia toimenpiteitä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon myös se edellyttääkö lentoyhtiö ennakkotestivaatimuksen koneeseen nousun edellytyksenä (testillä koneeseen -malli). Finnair on toistaiseksi ainoa lehtoyhtiö, joka toimii näin. **Kun Finnairin kaikilla matkustajilla on ennen koneeseen nousua negatiivinen ennakkotesti otettuna, heidän tulee voida saapua maahan ilman matkustajaan kohdistuvia terveysturvallisuustoimenpiteitä**. Jos matkustajat joutuisivat tästä huolimatta jonottamaan terveystarkastukseen lentokentällä, romuttaisi tämä todennäköisesti hyvän ja toimivan testillä koneeseen – mallin.

Vastaavasti kuin reittilennoilla myös matkanjärjestäjän järjestämien tilauslentojen kohdalla tulisi huomioida se, jos matkanjärjestäjä on kerännyt etukäteen tilauslennon asiakkailtaan terveystodistukset. Tällöin maahantulopisteellä voidaan rajata terveystarkastus niihin matkustajiin, joilta todistusta ei ole kerätty ja muut matkustajat voivat saapua maahan normaalisti.

Edellä kuvatulla mallilla pakollisiin terveystarkastuksiin joutuvien matkustajien määrä pystytään rajaamaan. Maahantulo ei ruuhkaudu matkustajien määrän kasvaessa, terveystarkastuksiin tarvittavat tilat lentokentillä riittävät ja terveydenhuollon viranomaiset ja käytettävissä oleva terveydenhuollon henkilöstö pystyy tekemään välttämättömät terveystarkastukset maahantulopisteillä niin että terveydenhuollon toimintakykyä ei vaaranneta.

MaRa pitää välttämättömänä, että jos matkailijalla on ennen matkaa hankittu hyväksyttävä terveystodistus, ei hänen tule joutua pakollisen terveystarkastukseen Suomen matkansa aikana. Matkailijoille annetaan ohjeet terveysturvallisesta matkailusta ja koronatestiin hakeutumisesta, jos matkailija saa Suomen matkansa aikana koronavirustartuntaan sopivia oireita.

4. Altistuneen ja tartunnan saaneen velvollisuus antaa itseään koskevia tietoja

Tartuntatautilaissa ei ole säännöstä, joka velvoittaisi yleisvaaralliselle tai valvottavalle tartuntataudille altistuneen tai tartuntatautiin sairastuneen luovuttamaan itseään koskevia tietoja terveydenhuollon ammattihenkilöille.

Ehdotuksen mukaan yleisvaaralliseen tai valvottavaan tartuntatautiin sairastuneella ja sairastuneeksi perustellusti epäillyllä sekä altistuneella tai perustellusti altistuneeksi epäillyllä henkilöllä olisi velvollisuus ilmoittaa asiaa selvittävälle terveydenhuollon ammattihenkilölle nimensä, henkilötunnuksensa, yhteystietonsa, kotikuntansa sekä mahdollinen muu oleskelupaikkansa sekä muut tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi tarvittavat välttämättömät tiedot.

MaRa kannattaa ehdotusta tältä osin. Tietojen antaminen mahdollistaisi tartuntatautien nopeamman jäljittämisen, mikä osaltaan ehkäisisi tartuntojen leviämistä. Tiedot ovat välttämättömiä yleisvaarallisen ja valvottavan tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi ja tartunnan saaneiden hoitoon saattamiseksi.

Kunnioittavasti,

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa

Kai Massa
lakimies, varatuomari

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry on matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palvelualojen elinkeino- ja työmarkkinajärjestö. MaRa edustaa hotelleja, kylpylöitä, viikko-osakeyrityksiä, leirintäalueita, kongressi- ja tapahtumatoimialan yrityksiä, ravintoloita, catering-yrityksiä, eines- ja valmistuskeittiöitä, kahviloita, pubeja, yökerhoja, liikenneasemia, huvi-, teema- ja elämyspuistoja, keilahalleja, festivaaleja ja konserttitapahtumia, ohjelmapalveluyrityksiä, luontomatkailuyrityksiä, hiihtokeskuksia sekä matkailun markkinointi- ja välityspalveluita tarjoavia yrityksiä. MaRassa on 2 800 jäsentä, joilla on 7 700 toimipaikkaa. MaRan jäsenyritykset työllistävät noin 70 000 henkilöä.